

ויעש להם בתים

אגודות מטמוני ארץ, החוקרת את החבוי מתחת לפני השטח בעברה של ארץ ישראל, ומהזווית הרוחנית - הלכתית, תקיים ביום שלישי הבא, בבית כנסת היזדים בירושלים, את כינוסה השלישי, שבו יציגו רבנים וחוקרים שורה של גילויים, מהם ראשוניים ומרעישים, פרי עבודות מחקר יסודיות • לצד חשיפות ארכיאולוגיות המאששות במדויק את סיפור יציאת מצרים ושיעורו של האב"ד הגרז"ן גולדברג בנושא הכרעה הלכתית על פי הארכיאולוגיה, יוצג שם מחקר מעורר השתאות על השנים שלאחר חורבן הבית • האם הקים בר כוכבא בית מקדש שלישי? • ואיך זה קשור לאגדת חז"ל שכולנו מכירים על חוני המעגל?

יוסף מיכאל יוסקוביץ

י"ד אגודת מטמוני ארץ מיוחד ל"מרכז העניינים"

עשרות שנים לאחר חורבן הבית, מרד שוב עם ישראל ברומאים. שמעון בר כוכבא ליכד סביבו את העם, ורבי עקיבא הכריז עליו (ירושלמי תענית פ"ד ה"ה) דרך כוכב מיעקב (במדבר כד יז) דרך כוכבא מיעקב. תוצאות המרד האירו פנים בתחילה, אך סופו היה חורבן טוטאלי של יהודה.

חוקרים שונים מתווכחים האם הצליח בר כוכבא לכבוש את ירושלים מהרומאים והאם הצליח לבנות את בית המקדש השלישי? מתחילה המרד הגדול שבסיומו נחרב הבית, ועד לסיום מרד בר כוכבא עברו כשבעים שנה.

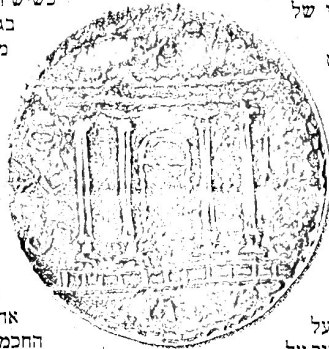
להלן קטע המבוסס על הירושלמי היכול לשפוך אור על המאורעות (תענית פ"ג ה"ט): "א"ר יודן

גיריא: חוני המעגל הזה נכדו של חוני המעגל יצא סמוך לחורבן הבית להר לפועלים, ירד גשם והוא נכנס למערה. ישב ונדרם ונשאר לישון שבועים שנה עד שנחרב הבית ונבנה בשנית. לאחר השבעים שנה יצא מהמערה וראה שאין העולם כמו שהיה קודם. אמר להם שאיננו יודע מה קורה במדינה. אמרו לו, כי שמעו שכאשר חוני המעגל היה נכנס לעזרה הייתה העזרה מאירה, נכנס לעזרה ואכן היא האירה, וקרא על עצמו בשם... את שיבת ציון היינו כחולמים.

העולה מן הסיפור, כי חוני נדרם סמוך לחורבן הבית השני, והתעורר לאחר שבועים שנה, כשבהם נחרב הבית והספיק להיבנות שוב. חוני נכנס לעזרה והיא האירה. כשבסיום הסיפור חוני קורא על עצמו פסוק המראה כי סבר שהגיעה הגאולה. לכאורה הדברים מפורשים בירושלמי, כי אכן בר כוכבא בנה את בית המקדש השלישי, וכי עברו כשנים שנה מחורבן הבית ועד אז.

במסכת יבמות סב מסופר: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיוכיה, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה. והיה העולם שמש, עד שבא רבי אצל רבותינו שברורם, ושנאה להם, ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה. תנא: כולם מתו מפסח ועד עצרת. אמר רב חמא בר אבא, ואיתימא ר' חייא בר אבין: כולם מתו מיתה רעה. מאי היא? א"ר נחמן: אסכרה.

חוקרים רבים משערים על סמך דברי רב שרירא גאון באיגרתו כי תלמידי רבי עקיבא נהרגו בשמה, שכן תלמידי רבי עקיבא נהרגו

טבעת מי חורבן הבית

במרד בר כוכבא. עם זאת, ישנו הכרז בין הנוסחאות באיגרת לבין הגמרא שבה נאמר כי הם מתו באסכרה.

נראה, על פי דברי המשנה (תענית כו:) כי בתשעה באב נלכדה ביתר. תלמידי רבי עקיבא שהשתתפו במרד בעידודו של רבי עקיבא, מתו ככל הנראה ברעב בביתר, כמו גם במגופות המשתוללות פעמים רבות.

כשיש חוסר תזונה ותת תנאים. בגמרא בסנהדרין (צג:) מסופרת זווית נוספת של מעשה בר כוכבא. על פי המופיע שם מסופר כי חכמים בדקו אותו וגילו כי איננו ראוי להיות משיח, ויתירה מכך, כי החכמים עצמם הרגוהו. ועל זה יש לחמוה, וכי אם איננו משיח הרי הוא חייב מיתה? ישנן אחרונים המבארים כי החכמים חדלו לסייע לו להילחם, עד שנהרג.

בגמרא נאמר כי חכמים גילו שבר כוכבא אינו דן בריח אפו ודבר איננו מתבאר אך ניתן לשער כי כוונת הגמרא לסיפור המובא בירושלמי (תענית פ"ד ה"ה): שלוש שנים ומחצה היה ארריינוס מקיף את ביתר. רבי אלעזר המודעי היה יושב על השק ועל האפר ומתפלל בכל יום ואומר ריבון העולמים אל תשב בדיון היום אל תשב בדיון היום, עד שבר כוכבא הרג את רבי אלעזר המודעי באשמת שווא של סיוע לרומאים. הירושלמי מסיים כי יצאה בת קול שבר כוכבא ייהרג על כך, ומיד נלכדה ביתר ונהרג בר כוכבא - בר כוכבא.

רבי אלעזר המודעי, שייצג בית מדרש אחר במקביל לרבי עקיבא, היה לצנינים בעיני חלק מתלמידי רבי עקיבא, ובתוכם בר כוכבא עצמו. הריגתו ללא משפט מספק, גרמה לחלקים מהעם שלא היו מתלמידי רבי עקיבא לאבד את התלהבותם מהמרד. יתכן, כי אף סיפור זה כלול בדברי תוכחתו של רבי עקיבא על תלמידיו שלא נהגו כבוד זה בזה. במדרש (כ"ד לג ה) מסופר דרש רבי עקיבא מעשה דור המבול בגנוק של מדי וכו'. נראה כי רבי עקיבא נסע לגינוק של מדי. גינוק זו, זכורה לנו ממקום אחר - (קידושין עב) שם נאמר שעשרת השבטים נמצאים בגנוק.

יתכן, כי רבי עקיבא נסע למקום בו שיערו חכמים שמעורבים בו עשרת השבטים, במטרה להחזיר את מי מהם שניתן. אך יש להעיר על כך שבמשנה (סנהדרין ק:) נאמר בשמו של רבי עקיבא שאין עשרת השבטים עתידים לחזור שנאמר וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה, מה היום הולך ואינו חוזר - אף הם הולכים ואינם חוזרים, דברי רבי עקיבא.